

ADOREMUS

Ave Maria

1	Gregoriánsky chorál	Regina mundi	1:00
2	Josquin Despréz	Ave vera virginitas	1:39
3	Jacobus Gallus	Regali ex progenie Maria	1:25
4	William Byrd	Beata viscera	2:11
5	Hans Leo Hassler	Beata es Virgo Maria	2:57
6	Francesco Soriano	Regina caeli	1:15
7	Felice Anerio	Ave maris stella	1:19
8	Giovanni Pierluigi da Palestrina	Ave Maria	3:20
9	Claudio Monteverdi	Ave Maria	2:16
10	Claudio Monteverdi	Exultent caeli	7:20
11	Giuseppe Tartini	Stabat Mater	3:22
12	Giovanni Battista Casalli	Ave Maria	3:53
13	Wolfgang Amadeus Mozart .....Graduale „Sancta Maria, mater Dei“ KV 273	3:16	
14	Mikuláš Moyzes	Ave Maria	2:46
15	Mikuláš Schneider-Trnavský	Ave Maria	2:15
16	Mikuláš Schneider-Trnavský, arr. Dušan Bill	Ó, Mária bolestivá	3:00
17	Mikuláš Schneider-Trnavský, arr. Dušan Bill	Mária ochrana	2:58
18	Ján Pöstenyi, arr. Dušan Bill	Tie šaštínske zvony	4:29
19	Jozef Strečanský, arr. Dušan Bill	Ó jak sa sladko spieva	1:46
20	Pútnická pieseň z 19. stor., arr. Štefan Olos ...Na stokrát buď, pozdravená	3:52	
21	Jozef Strečanský, arr. Dušan Bill	Ó, Mária Matka naša	2:28
22	Jozef Halmo, arr. Dušan Bill	Sancta Maria	2:59
23	Franz Biebl	Angelus Domini	6:14
24	Arvo Pärt	Bogoróditse Dievo	1:21

CD Ave Maria

CD **AVE MARIA** sleduje našu dvadsaťročnú história nahrávania mariánskych skladieb. Prináša interpretačný „prierez“ dejinami mariánskej hudby umelleckej i zludovenej. S touto hľadiskom ste sa mohli stretnúť v našich televíznych programoch. Pri nahrávaní sa vystriedalo veľa členov zboru z celého Slovenska, sólistov, korepetítórov, inštrumentálnych súborov, viaceru hudobných režisérov, zvukových majstrov, nahrávalo sa nie iba v jednom priestore. Zažili sme veľké víťazstvá, ale i pády, nádeje aj sklamania, ale nakoniec – vždy veľkú, veľkú radosť. Je to stále ADOREMUS so svojím dirigentom Dušanom Billom.

DEO GRATIAS.

Ďakujem všetkým, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom podieľali na tomto komplítate, bola to náročná cesta, ale stalo to za to. V umení sa nadprirodzenosť stáva pozemskou a realitu nadpozemskou. Našim novým albumom CD AVE MARIA chceme zachytíť nezachytiteľné, vyjadriť nevyjadriteľné, ale zároveň aj jedinečnou formou tlmočiť jedinečné.

Budeme radi, ak albumom prispejeme k pestovaniu mariánskej úcty a zároveň k evanjelizácii kultúry. Slovenský spevácky zbor ADOREMUS aj týmto projektom chce naplniť svoje poslanie, šíriť duchovnú hudbu a napomáhať jej zveľadeniu.
AVE MARIA

Jozef Vrábel

Mariánska úcta

S jedinečným poslaním Ježiša Krista v dejinách ľudstva súvisí aj výnimočný vzťah, aký majú kresťania k jeho matke Márii. Vychádzajú pritom zo skutočnosti, že Biblia na viacerých miestach spomína jej prítomnosť a úlohu. Obdivujú Máriiu hlbockú vieru, s akou úplne sloboďane a ochotne súhlasila, že sa stane matkou Božieho Syna. Vidia v nej nasledovania hodný vzor materinskej lásky a otvorenosti pre potreby iných ľudí. Máriiu príklad povzbudzuje, aby napriek ťažkostiam napredovali na ceste viery a zostali verní Kristovi. Pravá mariánska úcta je totiž kristocentrická. Podobne ako Mária, ktorá žila pre svojho Syna a spolupracovala s ním pri realizácii jeho poslania, tak aj jej ctitelia sa snažia byť oddanými Ježišovými učeníkmi a šíriť jeho radostnú zvest' v každej dobe.

Počiatky mariánskej úcty siahajú do staroveku. Prejavovala sa predovšetkým v liturgii, ale aj v ľudovej zbožnosti a umení. Najstaršia známa mariánska modlitba, začínajúca slovami „Pod tvoju ochranu“, pochádza z polovice 3. storočia. Vyjadruje dôveru kresťanov v pomoc a príhovor Panny Márie. Prvé piesne a hymny na počesť Bohorodičky vznikli tiež v staroveku a to na kresťanskom východe. V tomto období boli takisto postavené najstaršie mariánske chrámy, k akým patrí Bazilika Santa Maria Maggiore v Ríme.

V priebehu dejín sa úcta k Ježišovej matke postupne rozvíjala, z teologického hľadiska prehľbovala a jej formy sa menili. Vznikli tiež nové modlitby a pobožnosti napr. ruženec či Loretánske litánie. Mnohí hudobní skladatelia sa inšpirovali najznámejšou mariánskou modlitbou „Zdravas, Mária“ (lat. *Ave Maria*). Zhudobnili jej text a vytvorili veľkolepé diela, ktoré dodnes fascinujú poslucháčov.

Mariánska úcta v každej dejinnej epoce odzrkadľuje radosti i nádeje, smútok i utrpenie veriacich. A to až do takej miery, že podľa pápeža Jána Pavla II. každé historické obdobie má svoju vlastnú, dobovo podmienenú, mariánsku skúsenosť (porov. *Redemptoris Mater*, 48). Túto skúsenosť jedinečným spôsobom vyjadruje hudba a spev. Týka sa to nielen ich umelleckej podoby, ale aj spracovávaného námetu.

Typickým príkladom je motív prebolestnej Panny Márie stojacej pod Ježišovým krížom,

nádherne spracovaný v stredovekom hymne *Stabat Mater dolorosa*. Zatiaľ čo starovekí kresťania oslavovali Pannu Máriu ako vznešenú Kristovu matku, stredovekí veriaci sa častejšie utiekali k Panne Márii ako k Sedembolestnej. Život mnohých z nich bol totiž poznamenaný tiažkým utrpením, ktoré súviselo najmä s početnými vojnami a veľkými epidémiami, sužujúcimi v tých časoch Európu.

Rozvinutý mariánsky kult patril a naďalej patrí medzi charakteristické črty slovenskej religiozity. V Rímskokatolíckej cirkvi v ňom dominuje úcta k Sedembolestnej patronke národa, ktorá sa prejavuje tiež v hudobných skladbách a piesňach. Osobitnú skupinu tvoria pútnické piesne k Panne Márii Šaštínskej. Podľa Jána Pavla II. tamoxí chrám predstavuje „rodinný domov, v ktorom sa môžu všetci obyvatelia Slovenska, všetci veriaci, bez ohľadu na národnú príslušnosť, cítiť ako doma a zveriť sa láske Matky, ktorá ich tu stále čaká, aby ich vypočula, pochopila a posilnila“ (Homilia v Šaštíne 1. júla 1995). Nech aj prekrásne hudobné diela uvedené na tomto CD nosiči prispejú k oslave Boha za dar Panny Márie, našej nebeskej Matky a patronky.

Jana Moricová

Mariánska hudba

Predkladaný interpretačný „prierez“ dejinami mariánskej hudby umeleckej i zlúdovej začína **communiovým spevom** *Regina mundi et Domina*, oslavujúcim Pannu Máriu ako jedinečnú Kráľovnú a Ochrankyniu Stvorenstva. Ide o antifónu z vigilia sviatku Nanebovzatia Panny Márie, v podobe, v akej bola zaznamenaná v *Bratislavskom notovanom misáli* (1341), jednej z najväčnejších pamiatok stredovekej hudby na Slovensku, zhotovenej pre potreby Dómu sv. Martina.

Josquin des Prez (asi 1450/55 – 1521), autor diela *Ave vera virginitas* („*Bud' pozdravené skutočné panenstvo!*“), patrí už k významným predstaviteľom hudobnej renesancie, dokonca je považovaný za ústrednú postavu tzv. nizozemskej (franko-flámskej) školy. Vychádza sice

ešte zo starej gotickej polyfónie, ale pod vplyvom dobovej talianskej svetskej hudby rozvíja nový sloh, formovo prehľadnejší, harmonicky zrelší, zvukovo bohatší a výrazovo diferencovanejší. Josquinovo dielo (omše, motéta či chansony) tak dokladá jeho majstrovskú suverenitu v ovládaní všetkých techník – dobovo archaických i aktuálne moderných. **Jacobus Gallus** (1550 – 1591) je neskororenesančným umelcom pôvodom z dnešného Slovinska. Pôsobil tiež v Rakúsku (Melk, Viedeň), v arcibiskupských službách na Morave (Olomouc, Kroměříž), a na sklonku pomerne krátkeho života v Prahe. Vyprofiloval sa ako geniálny polyfonik, spájajúci franko-flámske, nemecké a talianske dobové prvky, dokonalý znalec techník imitácie aj viaczborovosti, a ako autor hudby charakteristickej rytmickou fantáziou a textovou zrozumiteľnosťou. Jeho spev *Regali ex progenie Maria* je hymnickou oslavou – *Z rodu kráľovského vzišla Mária a žiari*. **William Byrd** (okolo 1540 – 1623) je považovaný za jedného z najdôležitejších predstaviteľov „starej hudby“ v Anglicku a jednu z vrcholných umeleckých osobností tzv. alžebínskej doby. Písal hudbu katolícku i protestantskú a bol majstrom všetkých dobových cirkevných i svetských foriem a žánrov (anthemy, motéta, piesne, madrigaly, skladby pre virginal, diela pre komorné súbory). Skladba *Beata viscera* je poctou zázračnému lonu Panny Márie. Autorom diela *Beata es Virgo Maria* („Požehnaná si, Panna Mária“) je **Hans Leo Hassler** (1564 – 1612), nemecký skladateľ a organista, významný reprezentant neskororenesančnej a ranobarokovej éry, kompozične vzdelený v Benátkach počas vrcholného obdobia tunajšej viaczborovej (polychorálnej) školy. Po vystúpaní u slávneho benátskeho hudobníka Andrea Gabrielliho pôsobil v Augsburgu, Norimbergu, Drážďanoch a v Prahe na dvore Rudolfa II. Jeho súčasníkom z prostredia školy rímskej je **Francesco Soriano** (1548/49 – 1621), žiak a nasledovateľ „ikonického“ štýlu Giovanni Pierluigiego da Palestriniu. *Regina caeli* („*Raduj sa, nebies Kráľovná!*“) je v dejinách hudby jednou z najčastejšie zhudobňovaných mariánskych antifón. V Ríme pôsobí v tomto čase aj **Felice Anerio** (asi 1560 – 1614), od roku 1594 nástupca Palestriňa na poste oficiálneho skladateľa pápežského zboru v Sixtínskej kaplnke. Podobne i Aneriova skladba *Ave Maris stella* je jedným z mnohých zhudobnení slávneho hymnu „*Bud' pozdravená, Hviezda morská!*“. Už dvakrát zmienený **Giovanni Pierluigi da Palestrina** (asi 1525 – 1594) je talian-

sky vrcholnorenesančný skladateľ pôsobiaci v Ríme na pápežskom dvore (Chrám sv. Petra, Sixtínska kaplnka, San Giovanni in Laterano, Santa Maria Maggiore), klúčový predstaviteľ tzv. Rímskej školy s nesmiernym a dlhodobým vplyvom na rozvoj cirkevnej i svetskej hudby v Európe (Bach, Händel, Mozart, Mendelssohn – Bartholdy, Bruckner, Dvořák, Bella, Schneider – Trnavský, a pod.). Jeho skladby (omše, motetá, magnificaty, ofertória, litánie, antifóny, lamentácie, madrigaly) sa vyznačujú krásnym, svetlým zvukom, dokonalou technickou stavbou a jasnom zrozumiteľnosťou textu. Jeho tvorba bola po stáročia prísnym vzorom chrámovej hudby a v 19. storočí inšpirovala tzv. cecilianizmus, reformačné hnutie, odmiatajúce zosvetšenie cirkevnej hudobnej tvorby a jej hodnotový pokles. Posledným z mimoriadne významných talianskych autorov z prelomu 16. a 17. storočia, prezentovaných na tomto CD je **Claudio Monteverdi** (1567 – 1643), slávny skladateľ, huslista, zbormajster, tvorca sakrálnej i svetskej hudby, priekopník vo vývoji opery, často tiež považovaný za kľúčovú osobu v prirodzenom prechode medzi hudem vrcholnej renesancie a raného baroka; rodák z Cremony, pôsobiaci dlhodobo na dvore v Mantove a od roku 1613 až do smrti ako „maestro di cappella“ v benátskej bazilike San Marco. Monteverdiho Ave Maria („Zdravas, Mária“) je ďalším z nespočetných zhudobnení tejto najznámejšej mariánskej modlitby, spev *Exultent caeli* je nebeskou oslavou Máriinho narodenia a Nepoškvrneného počatia.

Z významných autorov hudby 18. storočia si na predkladanom nosiči našli miesto traja tvorcovia. **Giuseppe Tartini** (1692 – 1770) bol okrem kompozičnej činnosti aj preslávený učiteľ (Padova, Praha), teoretik, no predovšetkým huslista, spolu s Arcangelom Corellim a Antoniom Vivaldim najvýznamnejší predstaviteľ talianskej barokovej hudby. Ako „predobraz“ budúceho Nicolu Paganiniho je o. i. autorom technicky nadšandardne náročnej Sonáty g mol s podtitulom „*Diablov trilok*“. Vytvoril však i množstvo duchovných diel, napísaných aj na žiadosť pápežského dvora. Patrí medzi ne aj zhudobnenie sekvencie *Stabat Mater* („*Stála Matka bolestivá*“). **Giovanni Battista Casali** (1715 – 1792) pôsobil ako zbormajster baziliky sv. Jána Lateránskeho – katedálneho kostola rímskej diecézy a sídla pápeža. Ide o jedného z posledných autorov pišúcich takmer výlučne v starom štýle „a cappella“,

teda pre zbory bez nástrojového sprievodu. Osobnosť skladateľa tretieho predstavovať bližšie iste netreba. Pripomeňme len, že **Wolfgang Amadeus Mozart** (1756 – 1791) je reprezentantom vrcholného hudobného klasicizmu, považovaným za jedného z najväčších umeleckých géniov všetkých čias, so zásadným vplyvom na ďalší vývoj európskej a svetovej hudby. Graduale *Sancta Maria, Mater Dei* („*Svätá Mária, Matka Božia*“), KV 273, vzniklo v roku 1777, počas jeho pôsobenia na arcibiskupskom dvore v Salzburgu.

Umelecky plodnými a obľúbenými tvorcami romanticky ladenej duchovnej hudby na našom území boli najmä **Mikuláš Moyzes** (1872 – 1944) a **Mikuláš Schneider – Trnavský** (1881 – 1958). Obidva sa tiež preslávili ako špičkoví organisti, hudobní pedagógovia, zakladatelia a organizátori tunajšieho hudobného školstva, či zberatelia a upravovateľa slovenských ľudových piesní. Moyzes je tiež autorom v slovenčine písaných učebníčkov z oblasti slovenčiny, zemepisu či matematiky. Schneider (pričíne 50 rokov regenschori Dómu sv. Mikuláša v Trnave, a za zásluhy o rozvoj cirkevnej hudby nositeľ titulu Rytier rádu sv. Gregora, ktorý mu udelil pápež Pius XI.) je zostavovateľom unikátneho, medzinárodne cenéneho *Jednotného katolíckeho spevníka*. V ňom sa pod číslom 394 nachádza aj slávna slovenská mariánska hymna Ó, Mária bolestivá. Ďalšou zo Schneiderových mimoriadne obľúbených „žánrových“ piesní je aj *Mária ochrana*, v JKS č. 344. Úzka bola tiež Trnavského spolupráca s jej textárom, rodákom zo Záhorie, kňazom a publicistom **Jánom Pöstenýim** (1891 – 1980), redaktorom časopisov a náboženských diel, v rokoch 1920 – 57 správcom Spolku sv. Vojtecha a potom jeho odborným poradcom. I zľudovela pútnická pieseň *Tie šaštinske zvony* bola ním prvýkrát publikovaná v zbierke *Ave Maria* (1932), do *Jednotného katolíckeho spevníka* (1937) ju pod číslom 405 upravil a zaradil opäť M. Schneider – Trnavský. Dôležitou postavou, začínajúcou pôvodne v trnavskom hudobnom i duchovnom prostredí bol aj **Jozef Strečanský** (1910 – 1985), salezián, skladateľ, dirigent, politicko-náboženský emigrant (1950), riaditeľ Útulku pre utečencov z Európy v Belgicku, držiteľ medaily Pamäti národa In Memoriam. Je autorom piesni *Mlad' Bohu verná*, či *Slovensko moje, otčina moja*. Na tomto nosiči sú jeho zľudové mariánske spevy. Do histórie sa Strečanský zapísal tiež ako zakladateľ chlapčenského zboru Trnavskí saleziánski speváčkovia, vystu-

pujúceho aj v bratislavskom SND, ktorý si vybral Eugen Suchoň k premiére svojej hymnickej piesne *Aká si mi krásna*. A, mimochodom, počas Strečanského pôsobenia v Komárne získala pod jeho vedením základy hudobného i speváckeho vzdelenia Carmen Farkašová, budúca Hana Hegerová... Podobne búrlivý kultúrno-emigrantský život mal napokon o generáciu mladší **Jozef Halmo** (1939), známy slovenský skladateľ, žijúci a pôsobiaci po úteku (1969) v Nemecku, autor populárnej pastorálnej *Vianočnej omše* na text Antonia Hlinku („*Radostná zvest' ozýva sa: Spasiteľ je tu.*“). Z jeho tvorby CD prináša skladbu *Sancta Maria* z Halmovej zbierky *Mariánskych piesní*.

Z popredných predstaviteľov európskej duchovnej hudby 20. – 21. storočia prinášame na tomto CD ešte ukážky z tvorby Franza Biebla a Arva Pärta. **Franz Biebl** (1906 – 2001) bol nemeckým hudobným skladateľom, absolventom Musikhochschule v Mnichove, autorom početných zborových diel, pôsobiacim o. i. ako hlasový pedagóg na Hudobnej akadémii Mozarteum v Salzburgu. Jeho zbor *Angelus Domini* („*Anjel Pána zvestoval Panne Márii*“) je prekrásnym zhudobnením tradičnej mariánskej modlitby, ktoré skladateľ prvýkrát publikoval v roku 1964, a ktoré sa dočkalo viacerých vokálnych aj vokálno-inštrumentálnych prepracovaní. **Arvo Pärt** (1935) je estónsky hudobný skladateľ, z politicko-náboženských dôvodov pôsobiaci medzi rokmi 1980-2010 na Západe (vo Viedni a Berlíne). Jeho hudba je výrazne inšpirovaná najmä gregorianskym chorálom, pravoslávnou hudobnou tradíciou a prvkami tzv. minimal music. Dlhodobo je považovaný za jedného z najobľúbenejších, najhranejších a najnahrávanejších autorov klasickej väznej hudby dnešného sveta. Jeho kratučké hudobné dielo *Bogoróditse Djévo* („*Matka Božia a Panna, raduj sa*“) je spontánnym výkrikom radosti, resp. akýmsi cirkevnoslovanským ekvivalentom latinskej modlitby *Ave Maria*. Napísané bolo na objednávku pre zbor King's College Choir z Cambridge z Cambridge, kde malo i na Štedrý večer 1990 premiéru.

Peter Hochel

Dušan Bill

Slovenský spevácky zbor ADOREMUS

The Ave Maria CD

The **AVE MARIA** CD traces our twenty-year history of recording Marian songs. It presents an interpretive „cross-section” of the history of Marian music, both art and popular. You may have encountered this music on our television programs. The recording process involved many choir members from all over Slovakia, soloists, accompanists, instrumental ensembles, several music directors, sound masters, recording not only in one room. We experienced great victories, but also downfalls, hopes and disappointments, but in the end – always astonishing joy. It is still ADOREMUS with its conductor Dušan Bill.

DEO GRATIAS.

I would like to thank everyone who contributed in any way to this compilation, it was an exacting journey but it was worth it. In art, the supernatural becomes earthly and reality becomes superterrestrial. With our new CD album AVE MARIA we want to capture the uncapturable, to express the inexpressible, but also to convey the unique in a unique way.

We will be happy if the album contributes to the cultivation of Marian devotion and at the same time to the evangelization of culture. The Slovak choir ADOREMUS also wants to fulfill its mission – to disseminate sacred music and to contribute to its enhancement with this project.

AVE MARIA

Jozef Vrábel

Marian devotions

The unique mission of Jesus Christ in the history of mankind is connected with the special relationship Christians have with his mother Mary. This is based on the fact that the Bible mentions her presence and role in several places. Christians admire Mary's profound faith, with which she freely and willingly agreed to become the mother of the Son of God. They see in her a role model of motherly love and openness to the needs of other people. Her example encourages them to continue on the path of faith and to remain faithful to Christ despite difficulties. True Marian devotions are Christocentric. Like Mary, who lived for her Son and cooperated with him in the realization of his mission, her admirers strive to be devoted disciples of Jesus and to spread his good news in every epoch.

The origins of Marian devotions date back to antiquity. It was manifested above all in the liturgy, but also in popular piety and art. The oldest extant Marian prayer, beginning with the words „Under your protection”, dates from the middle of the 3rd century. It expresses the trust of Christians in the help and intercession of the Virgin Mary. The first songs and hymns in honour of the Mother of God also originated in antiquity in the Christian East. The Basilica of Santa Maria Maggiore in Rome is one of the oldest Marian churches built during this period.

In the course of the history, reverence for the mother of Jesus has gradually evolved, deepened theologically, and changed its forms. New prayers and devotions, such as the Rosary or the Loreto Litany, have also been created. Many musical composers have been inspired by the most famous Marian prayer, the Hail Mary (from Latin Ave Maria). They set its text to music and created magnificent works that still fascinate their listeners today.

Marian devotions in every historical epoch reflect joys and hopes, sorrows and sufferings of the faithful. And even to such an extent, according to Pope John Paul II, each historical period has its own, period-specific Marian experience (cf. Redemptoris Mater, 48). This experience is uniquely expressed by music and singing. This applies not only to their artistic form but also to the elaborated subject matter.

A typical example is the motif of the Sorrowful Virgin Mary standing beneath the cross of Jesus, beautifully elaborated in the medieval hymn *Stabat Mater dolorosa*. While ancient Christians celebrated the Virgin Mary as the exalted mother of Christ, the medieval faithful more often took shelter in the Virgin Mary than in the mother of the Seven Sorrows. Their lives were marked by severe suffering, especially were linked to numerous wars and great epidemics that afflicted Europe at that time.

The developed Marian cult was and still is one of the characteristic features of Slovak religiosity. In the Roman Catholic Church, it is dominated by the reverence for Patroness of Seven Sorrows of our nation, which is also manifested in musical compositions and songs. A special group consists of pilgrimage songs to Virgin Mary in Šaštín. According to John Paul II, her local church represents „a family home in which all inhabitants of Slovakia, all the faithful, regardless of their nationality, can feel at home and entrust themselves to the love of the Mother who is always waiting to hear, understand and strengthen them“ (Homily in Šaštín, July 1, 1995). May the beautiful musical works presented on this CD also contribute to the glorification of God for the gift of the Virgin Mary, our Heavenly Mother and Patroness.

Jana Moricová

Marian music

The present interpretive „cross-section“ of the history of Marian music, both artistic and popular, opens with the **communion chant** *Regina mundi et Domina*, celebrating the Virgin Mary as the unique Queen and Protectress of Creation. It is an antiphon from the vigil for the feast of the Assumption of the Virgin Mary, in the form in which it was recorded in the Bratislava Notated Missal (1341), one of the most precious monuments of medieval music in Slovakia, made for the needs of St Martin’s Cathedral.

Josquin des Prez (c. 1450/55 – 1521), the author of *Ave vera virginitas* („Hail true virginity!“), is already one of the important representatives of the musical Renaissance, and is

even considered a central figure of the so-called Dutch (Franco-Flemish) school. Although still based on the old Gothic polyphony, under the influence of contemporary Italian secular music, he developed a new style with clearer form, harmonically more mature, sonically richer and more differentiated in expression. Josquin’s work (masses, motets and chansons) thus demonstrates his mastery of all techniques, both archaic and contemporary.

Jacobus Gallus (1550 – 1591) was a late Renaissance artist originally from present-day Slovenia. He also worked in Austria (Melk, Vienna), in the archiepiscopal services in Moravia (Olomouc, Kroměříž), and at the end of his relatively short life in Prague. He distinguished himself as a brilliant polyphonist, combining Franco-Flemish, German and Italian period elements, a consummate expert in the techniques of imitation and polyphony, and as a composer of music characterized by rhythmic imagination and textual clarity. His song *Regali ex progenie Maria* is a hymnic celebration – From the royal lineage, Mary sprang and shines.

William Byrd (c. 1540 – 1623) is considered one of the most important representatives of „early music“ in England and one of the top artistic personalities of the so-called Elizabethan era. He wrote both Catholic and Protestant music and was a master of all contemporary sacred and secular forms and genres (anthems, motets, hymns, madrigals, virginal pieces, compositions for chamber ensembles). The composition *Beata viscera* is a tribute to the miraculous womb of the Virgin Mary. The author of *Beata es Virgo Maria* („Blessed art thou, Virgin Mary“) is **Hans Leo Hassler** (1564 – 1612), a German composer and organist, an important representative of the late Renaissance and early Baroque era, who was educated compositionally in Venice during the peak period of the local polychoral school. After studying with the famous Venetian musician Andrea Gabrieli, he worked in Augsburg, Nuremberg, Dresden and Prague at the court of Rudolf II. His contemporary from the Roman school was **Francesco Soriano** (1548/49 – 1621), a student and follower of the ‚iconic‘ style of Giovanni Pierluigi da Palestrina. *Regina caeli* („Queen of Heaven, Rejoice“) is one of the most frequently set to music Marian antiphons in the history of music. **Felice Anerio** (c. 1560 – 1614) a successor to Palestrini as an official composer of the papal choir in the Sistine Chapel from 1594, was also active in Rome at this time. Similarly, Anerio’s

Ave Maris stella is one of the many settings to music of the famous hymn „Hail, Star of the Sea!”. The already twice mentioned **Giovanni Pierluigi da Palestrina** (c. 1525 – 1594) was an Italian High Renaissance composer working in Rome at the papal court (St. Peter's, Sistine Chapel, San Giovanni in Laterano, Santa Maria Maggiore), a key representative of the so-called. He was a crucial figure of the Roman School with an immense and long-lasting influence on the development of sacred and secular music in Europe (Bach, Handel, Mozart, Mendelssohn – Bartholdy, Bruckner, Dvořák, Bella, Schneider – Trnavský, etc.). His compositions (masses, motets, magnificats, offertories, litanies, antiphons, lamentations, madrigals) are characterized by a beautiful, bright sound, perfect technical structure and clear intelligibility of the text. For centuries, his work was a reform movement rejecting the secularization of church music and its decline in values. The last of the extremely important Italian authors from the turn of the 16th and 17th centuries presented on this CD is **Claudio Monteverdi** (1567 – 1643), a famous composer, violinist, choirmaster, creator of sacred and secular music, pioneer in the development of opera, often considered a key figure in the natural transition between the music of the High Renaissance and the early Baroque; a native of Cremona, he was active for a long time at the court in Mantova and from 1613 until his death as „maestro di cappella” in the Basilica of San Marco in Venice. Monteverdi's Ave Maria („Hail Mary”) is another of the countless settings to music of this most famous Marian prayer, the Exultent caeli being a heavenly celebration of Mary's birth and Immaculate Conception. Of the important composers of 18th century music, three have found a place on the present recording. **Giuseppe Tartini** (1692 – 1770) was, in addition to his compositional activity, a renowned teacher (Padua, Prague), theoretician, but above all a violinist, together with Arcangelo Corelli and Antonio Vivaldi the most important representative of Italian Baroque music. As a „model” of the future Nicola Paganini, he is, among others, the author of the technically demanding Sonata in G minor with the subtitle „The Devil's Trill”. However, he also created a number of sacred works, also written at the request of the papal court. These include a setting to music of the Stabat Mater sequence („The Sorrowful Mother Stood”). **Giovanni Battista Casali** (1715 – 1792) worked as choirmaster of the Basilica of St. John

Lateran, the cathedral church of the Diocese of Rome and the seat of the Pope. He was one of the last composers to write almost exclusively in the old, 'a cappella' style, that is, for choirs without instrumental accompaniment. The personality of the third composer certainly needs no further introduction. Let us just recall that **Wolfgang Amadeus Mozart** (1756 – 1791) is a representative of the highest musical classicism, regarded as one of the greatest artistic geniuses of all time, with a fundamental influence on the further development of European and world music. Graduale Sancta Maria, Mater Dei („Holy Mary, Mother of God”), KV 273, was composed in 1777, during his time at the archbishop's court in Salzburg.

Mikuláš Moyzes (1872 – 1944) and **Mikuláš Schneider – Trnavský** (1881 – 1958) were the most artistically prolific and widely popular creators of romantically tuned sacred music in our territory. Both of them also became famous as top organists, music teachers, founders and organizers of local music education, and collectors and arrangers of Slovak folk songs. Moyzes is also the author of textbooks written in Slovak in the field of Slovak, geography or mathematics, Schneider (for about 50 years a choirmaster of the Cathedral of St. Nicholas in Trnava, and for his merits for the development of church music the recipient of the title of Knight of the Order of St. Gregory, awarded to him by Pope Pius XI) the compiler of the unique, internationally appreciated Unified Catholic Hymnal. The famous Slovak Marian hymn O, Mary Sorrowful is also included in it under number 394. Another of Schneider's extremely popular „genre” songs is Mary Protection, in Unified Catholic Hymnal No. 344. Trnavský also worked closely with its lyricist, **Ján Pôstényi** (1891 – 1980), a priest and publicist, a native of Záhorie, editor of magazines and religious works, administrator of the Saint Adalbert Association from 1920-57, and then its professional advisor. He first published the pilgrimage song Those Bells of Šaštín in the collection Ave Maria (1932), and it was again edited and included in the Unified Catholic Hymnal (1937) under number 405 by M. Schneider – Trnavský. An important figure, originally starting in the musical and spiritual environment of Trnava, was also **Jozef Strečanský** (1910 – 1985), Salesian, composer, conductor, political-religious emigrant (1950), director of the Refuge for Refugees from Europe in Belgium, recipient of the In Memoriam Medal of the Memory of the Nation. He is the author of songs

Mlad' Bohu verná (Youth faithful to God) and Slovensko moje, otčina moja (My Slovakia, my fatherland). His popular Marian hymns are on this CD. Strečanský has also made history as the founder of the Trnava Salesian Boys' Choir, also performing at the Bratislava National Theatre, which was chosen by Eugen Suchoň for the premiere of his hymnal song Aká si mi krásna (How beautiful you are to me). And, by the way, during Strečanský's tenure in Komárno, Carmen Farkašová, the future Hana Hegerová, acquired the basics of musical and vocal education under his guidance... In many ways, a similar, turbulent cultural and emigrant life was led by **Jozef Halmo** (1939), a generation younger, a well-known Slovak composer, living and working in Germany after his escape (1969), the author of the popular pastoral Vianočná omša (Christmas Mass) with the text by Anton Hlinka „Radostná zvest ozýva sa: Spasiteľ je tu.“ („Joyful tidings echo: the Saviour is here.“). From his oeuvre, the CD presents the composition Sancta Maria from Halmo's collection of Marian hymns.

From the leading representatives of European sacred music of the 20th–21st centuries, this CD also presents excerpts from the works of Franz Biebl and Arvo Pärt. **Franz Biebl** (1906 – 2001) was a German composer, a graduate of the Musikhochschule in Munich, the author of numerous choral works, active among others as a voice teacher at the Music Academy Mozarteum in Salzburg. His chorus Angelus Domini („The angel of the Lord declared unto Mary“) is a beautiful setting of a traditional Marian prayer, first published by the composer in 1964, which has undergone several vocal and vocal-instrumental reworkings. **Arvo Pärt** (1935) is an Estonian composer, he was active in the West (in Vienna and Berlin) between 1980 and 2010 for political and religious reasons. His music is heavily inspired by Gregorian chant, Orthodox musical tradition and elements of minimal music. He has long been regarded as one of the most popular, most performed and most recorded composers of classical classical music in the world today. His short musical work Bogoróditse Djévo („Mother of God and Virgin, Rejoice“) is a spontaneous cry of joy, or a kind of Church Slavonic equivalent of the Latin prayer Ave Maria. It was commissioned by King's College Choir, Cambridge, where it was also premiered on Christmas Eve 1990.

Peter Hochel

D. Bill, J. Vrábel, M. Dvorský

ĎAKUJEME

Generálni partneri

Mesto Vráble
MSD Company
Lumia
Nadácia Jána Korca
Nadácia AGAPA

Partneri

Corex
Jares
JMD Plus
RH Sound
Švecgroup
Bitcomp
Axima
PP Invest
Novid
ViOn
Color Centrum
Coleus
Jozef Zúbek
Alexander Sládeček

Arcibiskupstvo
Košice

Biskupstvo
Spišské Podhradie

Biskupstvo
Nitra

Biskupstvo
Žilina

Slovenský spevácky zbor ADOREMUS

Moyzesovo kvarteto (10)
Ondrej Hluchý / organ (09)
Juraj Kukan / kontrabas (10)
Maroš Klátik / organ (14, 16)
Členovia Slovenského komorného orchestra (16, 17, 18, 19, 20, 22)

Sólisti / Soloists

Gabriela Peťková (10)
Martin Holúbek (10)
Miroslav Dvorský (17, 18, 20, 22)

Dirigent / Conductor

Dušan Bill

Hudobná rézia / Music direction

Emil Nižňanský (10, 15)
Jaroslav Stráňavský (1–14, 24)
Igor Baar (16 – 22)

Produkcia / Production

Jozef Vrábel

Preklad / Translation

Oľga Ferenczová

Grafická úprava / Graphic design

Martin Vojtek

Nahraté / Recorded

Veľký evanjelický kostol, Bratislava 1999
© SLOVART MUSIC © ADOREMUS

Kaplnka sv. Ladislava, Primaciálny palác,
Bratislava 2005 – 2019
© © ADOREMUS

Štúdio Televízie LUX 2006
© © ADOREMUS

www.adoremus.sk

GLUED
PAGE